

Kannuksen kaupunki

**TALOUSARVION 2024
LAADINTAOHJEET**

Sisällys

1. YLEISTÄ	3
2. TALOUSARVION LAADINNAN AIKATAULU	4
3. TALOUSARVION LAADINNAN LÄHTÖKOHDAT	5
3.1 Yleinen taloudellinen ja kuntatalouden kehitys	5
3.2 Kannuksen kaupungin talouden kehitys	6
4. VUODEN 2024 TALOUSARVIORAAMI JA PERUSTEET	8
4.1. Toimintakate	8
4.2 Verotulot ja valtionosuudet	9
4.3 Investoinnit	9
5. TAVOITTEIDEN ASETTAMINEN, TOIMIALOJEN TEHTÄVÄT JA RISKIENHALLINTA.....	10
6. VALMISTELU	11

1. YLEISTÄ

Talousarvion ja -suunnitelman laadinta perustuu kuntalakiin. Lain mukaan kaupunginvaltuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä talousarvio seuraavaksi kalenterivuodeksi sekä kolmea tai useampaa vuotta koskeva taloussuunnitelma. Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarviossa ja -suunnitelmassa kaupunginvaltuusto asettaa toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet toimielimille sekä konserniin kuuluville tytäryhtiöille. Talousarvio on laadittava siten, että edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Siihen otetaan toiminnallisten tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen enintään neljän vuoden pituisena suunnittelukautena, jos talousarvion laatimisvuoden taseeseen ei arvioida kertyvän ylijäämää.

Kaupungin taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Talousarvioon tehtävistä muutoksista päättää kaupunginvaltuusto.

Kannuksen kaupungin talousarvio ja -suunnitelma noudattaa soveltuvin osin Kuntaliiton suositusta ja sisältää seuraavat osat:

1. TALOUSARVION YLEISPERUSTELUT
 - Kannuksen kaupungin strategia
 - talousarvion ja -suunnitelman rakenne
 - talousarvion laadinnan lähtökohdat
 - talousarvion sitovuus
2. TULOSLASKELMAOSA
3. RAHOITUSOSA
4. KÄYTTÖTALOUSOSA
 - hallinnonalakohtaiset taloussuunnitelmat
5. INVESTOINTIOSA
6. LIITTEET
 - henkilöstösuunnitelma
 - ratkaisovalta

2. TALOUSARVION LAADINNAN AIKATAULU

Työvaihe	Käsittelyaika
Kaupunginhallituksen vahvistama talousarvion ja taloussuunnitelman laadintaohje ja talousarvioraami	13.6.
Toimialojen talousarvioehdotukset	18.10. mennessä
Johtoryhmän käsittelyt	25.10., 8.11.
Talousarviot lautakuntien käsittelyssä	15.11.mennessä
Tavoitteet, toimenpiteet, tunnusluvut, henkilöstöliite ja muut talousarvion tekstiosat	15.11. mennessä
Kaupunginhallituksen talousarviokäsittely	28.11.
Kaupunginvaltuuston talousarviokäsittely	11.12.
Talousarvion täytäntöönpano-ohjeet ja käyttösuunnitelmien tarkistukset	tammikuu 2024

3. TALOUSARVION LAADINNAN LÄHTÖKOHDAT

3.1 Yleinen taloudellinen ja kuntatalouden kehitys

Vuoden 2022 alussa talouskasvu oli Tilastokeskuksen mukaan vahvaa koronaan liittyvien rajoitustoimien päätyttyä, mutta loppuvuonna bruttokansantuotteen volyyymi putosi tekniseen taantumaan. Talouden suunnan käänsi miinukselle voimakkaaksi äitynyt inflaatio. Tekniseksi taantumaksi kutsutaan tilannetta, jossa bruttokansantuotteen volyymikasvu on negatiivinen kahden peräkkäisen vuosineljänneksen ajan. Viennin kasvu pieneni 1,5 %:iin Venäjän käynnistämien sotatoimien vuoksi. Myös työllisyys nousi viime vuonna poikkeuksellisen vahvalle tasolle ja työllisyysaste oli peräti 73,8 %,

Välituotteiden ja raaka-aineiden hinnat nousivat vuonna 2022 ennätysellisesti. Kotimarkkinoiden perushintaindeksi nousi 20 %, teollisuuden tuottajahintaindeksi yli 24 %, vientihintaindeksi 25 % ja rakennuskustannusindeksi 8,2 %. Kustannusten nousu välittyi myös kuluttajahintoihin, jotka nousivat peräti 7,1 %. Inflaatio oli yhtä kovaa viimeksi 40 vuotta sitten eli 1980-luvulla. Inflaation nousun taustalla on rajusti kohonneet energian ja ruuan hinnat.

Inflaatio näkyy myös korkotasossa. Ohjauskorkojen ja markkinakorkojen nousu oli vuoden 2022 aikana poikkeuksellisen jyrkkää. Kun vielä vuoden alussa euribor-korot olivat miinuksella, niin vuoden 2022 loppupuolella korot hipoivat 2–3 % tasoja. Korkojen nousu jatkuu edelleen ja hidastaa osaltaan talouskasvua ja esimerkiksi asuntomarkkinoiden kysyntää. Asuntojen hinnat ympäri maata kääntyivät selvään laskuun vuoden 2022 puolivälin jälkeen.

Suomen kansantalouden ennakkolliset tuotantoluvut ovat 2023 alkuvuoden ensimmäisellä neljänneksellä olleet nollan tuntumassa ja tukeutuneet pitkälti palvelusektorin kasvuun. Inflaation ja korkojen nousuvauhdin odotetaan hiipuvan vuoden loppupuolella, mikä tukee ostovoiman ja kulutuskysynnän toipumista sekä vaimean talouskasvun käynnistymistä. Myös odotukset maailmantalouden kasvusta ja vientinäkymistä ovat kohentuneet. Kansantalous onkin ennusteiden mukaan kääntymässä loppuvuonna lievälle kasvu-uralle, mutta keskimäärin ennusteet tämän vuoden bruttokansantuotteen volyymikasvusta liikkuvat noin -1,0 ja nollan välillä.

Talouskasvun hiipuminen vuonna 2023 välittyy myös työllisyystilanteeseen, sillä työllisyys notkahtaa ja työttömyys kasvaa monissa ennusteissa hieman. Palkkasumma kasvaa tänä vuonna noin 4 %. Kunnat ja hyvinvointialueet ovat sopimuskierroksen palkkaohjainta, mutta keskimäärin palkkaratkaisu ei ole keskeisiä verrokkimaita korkeampi.

Julkisen sektorin tila vahvistui vuonna 2022 selvästi verotulojen kasvun siivittämänä. Voimakkaimmin vahvistui valtionhallinto, jonka nettoluotonanto eli alijäämä koheni edellisestä yli neljällä miljardilla eurolla. Tästä huolimatta valtio oli viime vuonna yhä 4,3 miljardia euroa alijäämäinen. Kuntasektorin rahoitustasapaino oli ennakkolukujen mukaan vajaa 0,8 miljardia euroa alijäämäinen. Alijäämä oli samoissa lukemissa

kuin edellisenä vuonna. Tilastohistorian heikoimmassa kunnossa kuntasektori oli vuonna 2019, jolloin alijäämä nousi 3 miljardiin euroon.

Vuoden 2023 alussa julkisen sektorin rakenne muuttui ja paikallishallinto jakaantui kuntahallintoon sekä hyvinvointialuehallintoon. VM:n kevään ennuste kuntahallinnolle on keskipitkällä aikavälillä hieman alijäämäinen, mutta suhteessa aikaisempiin ennusteisiin se on poikkeuksellisen vahva. Myös vuoden 2024 kuntahallinnon ennuste on vahva. Valtiovarainministeriön ennuste poikkeaa paljon alustavista talousnäkymistä, jotka ovat tällä hetkellä kuntien oman talousarviovalmistelun lähtökohtana.

Hallitusohjelmaneuvottelut ovat parhaillaan käynnissä. Neuvotteluissa yhteinen tahtotila on julkisen sektorin nykyistä rohkeampia tasapainottaminen. Kuntien asema tulevissa säästöissä on kuitenkin suuri kysymysmerkki. Valtiovarainministeriö on omassa puheenvuorossaan korostanut, että valtion, hyvinvointialueiden tai kuntien välisiä rahoitusvirtoja ei tule osaoptimoida, vaan katse tulee pitää toimien yhteisvaikutuksissa. Säästöjä on siten haettava normien väljentämisen, kannustimien lisäämisen, tehtävien vähentämisen tai verotuksen kiristymisen kautta.

Lähde: Kevään talouskatsaus, Suomen Kuntaliitto, pääekonomisti Minna Punakallio

3.2 Kannuksen kaupungin talouden kehitys

Tilikausi 2022 oli kaupungin kolmas peräkkäinen ylijäämäinen vuosi. Sotekustannusten sekä energiakustannusten voimakkaasta noususta huolimatta vuosi 2022 päättyi ennakko-odotuksista poiketen 88 870 euroa ylijäämäiseksi. Kaupungin taseessa on kertyneitä ylijäämiä 5,9 milj. euroa eli 1 103 euroa asukasta kohden. Toiminnan nettokulut nousivat vuodesta 2021 peräti 7,3 %, mikä on kuitenkin kuntien keskimääräinen taso.

Verotulot ylsivät 20,8 milj. euron tasolle, kasvua edellisvuoteen oli 4 %. Mutkalammin ja Kaukasen tuulipuistojen kiinteistöverot eivät vielä vuonna 2022 näkyneet merkittävässä määrin kaupungin kiinteistöverotuloissa. Vuodesta 2023 alkaen niiden odotetaan kasvattavan kiinteistöverotuloja n. 1,2 milj. eurolla.

Kaupungin lainakanta oli vuoden 2022 päättyessä 15,2 milj. euroa eli 2 843 euroa asukasta kohden. Syksyllä 2022 käynnistettiin kaupungin historian mittavin investointihanke Raasakan koulun uudisrakentaminen. Koulu valmistuu vuonna 2024. Lainakannan vuodesta 2017 alkanut miinuskorkojen ajanjakso päättyi kesäkuussa 2022 ja tilinpäätöshetkellä lainojen keskimääräinen korko oli 2,10 %.

Konsernitilinpäätös painui toistamiseen varsin vahvasti tappiolliseksi Korpelan Voiman kuntayhtymän alijäämistä johtuen. Konsernitilinpäätös oli 1,7 milj. euroa alijäämäinen vuonna 2022, edellisvuonna alijäämä oli 1,1 milj. euroa. Alijäämistä huolimatta kertynyt ylijäämä konsernitaseessa on 11,4 milj. euroa.

Vuoden 2023 talousarvio laadittiin 66 428 euroa ylijäämäiseksi. Talouden lyhytraportin 1.1. – 31.3.2023 tilanteen mukaan ylijäämää oli kertynyt 1 279 078 euroa, mikä on noin 200 000 euroa edellisvuoden vastaavaa aikaa parempi. Puolivuotiskatsauksen yhteydessä laaditaan myös tilinpäätösennuste. Tämän hetkisen arvion mukaan vuodesta 2023 muodostuu nipin napin ylijäämäinen.

Vuonna 2023 alusta toteutunut hyvinvointialueuudistus vähensi kaupungin talousarvion toimintakustannusten tasoa lähes 20 milj. euroa sote- sekä palo- ja pelastustoimen kustannusten jäädessä pois. Vastaavasti myös verotulot ja valtionosuudet vähenivät yhteensä 19 milj. euroa. Tuloveroprosenttiin tehtiin kaikille kunnille samansuuruinen leikkaus 12,64 %, jonka seurauksena kaupungin tuloveroprosentti on nyt 8,86 %. Kaupungin tuloveroprosenttia on nostettu viimeksi vuonna 2018 ja kiinteistöveroprosentteja vuonna 2015.

Kaupungin asukasmäärä oli huhtikuun 2023 tilanteessa 5 325 ja työttömyysprosentti 9,2 %. Joulukuussa 2022 asukkaita oli 5 347 ja työttömyysprosentti 6,9 %. Vuoden 2022 huhtikuussa työttömyysprosentti oli 7,1 %. Pohjanmaan ELY-keskusalueen työttömien työnhakijoiden osuus työvoimasta on huhtikuussa 2023 mannerSuomen alhaisin (6 %). Koko maassa vastaava osuus on 9,3 %.

4.VUODEN 2024 TALOUSARVIORAAMI JA PERUSTEET

4.1. Toimintakate

Talousarvioraami vuodelle 2024 on laskettu korottaen toimintakulumäärärahoja 3 % vuoden 2023 talousarviotasosta ja arvioiden toimintatuotot vuoden 2023 talousarvion tason mukaisina.

Seuraavassa taulukossa on esitetty kaupungin tuloslaskelma (toimintakulut toimielimitäin) vuoden 2022 tilinpäätös, vuoden 2023 talousarvio, talouden toteuma 30.4.2023 sekä edellä mainituin kriteerein laskettu talousarvioraami vuodelle 2024. Suunnitelma- vuodet 2025-2026 on arvioitu vuoden 2024 tasoisina.

TULOSLASKELMA 1 000 €	TP 2022	TA 2023	Toteutuma 30.4.2023	Tp-ennuste 2023	Raami 2024	TS 2024	TS 2025
Toimintatuotot	6 864	7 513	2 963	7 548	7 513	7 513	7 513
Valmistus omaan käyttöön	86		10	30			
Toimintakulut							
Keskusvaalilautakunta	-11	-17	-9	-10	-18	-18	-18
Tarkastuslautakunta	-19	-23	-2	-23	-24	-24	-24
Kaupunginhallitus	-24 378	-2 374	-848	-2 544	-2 445	-2 445	-2 445
Kasvatus ja opetuslautakunta	-11 399	-12 562	-4 038	-12 114	-12 939	-12 939	-12 939
Hyvinvointipalveluiden lautakunta	-2 410	-2 842	-911	-2 733	-2 927	-2 927	-2 927
Teknisten palveluiden lautakunta	-5 831	-5 749	-2 040	-6 120	-5 921	-5 921	-5 921
Toimintakulut yhteensä	-44 048	-23 567	-7 848	-23 544	-24 274	-24 274	-24 274
TOIMINTAKATE	-37 098	-16 054	-4 875	-15 966	-16 761	-16 761	-16 761
Verotulot	20 861	12 635	4 778	12 635	13 787	13 787	13 787
Valtionosuudet	17 260	5 015	1 655	5 015	4 724	4 724	4 724
Rahoitusnettoerot	250	-367	-165	-367	-500	-500	-500
VUOSIKATE	1 273	1 229	1 393	1 317	1 250	1 250	1 250
Poistot	-1 232	-1 193	-437	-1 311	-1 250	-1 250	-1 250
TILIKAUDEN TULOS	41	36	956	6	0	0	0
Tuloksenkäsittelyerät	48	30	0	0	1 049		
TILIKAUDEN YLI-/ALIJÄÄMÄ	89	66	956	6	1 049	0	0

Vuoden 2024 talousarvioraami on 1 049 000 euroa ylijäämäinen johtuen kehittämisrahaston purkamisesta. Ilman sitä talousarvioraami olisi niin sanotussa nollatuloksessa. Kehittämisrahasto purkautuu, kun kaupunginvaltuuston 11.4.2023 päätös myöntää kehittämisrahastosta sen jäljellä olevan pääoman suuruinen pääomalaina Kiinteistö Oy Kitinkodille pannaan täytäntöön.

Toimielinkohtaiset talousarvioesitykset tulevat muuttumaan raamista talousarviovalmistelun edetessä ja talousarvion laadinnassa tullaan huomioimaan myös toteutuneet tilinpäätökset ja vuoden 2023 tilinpäätösennuste. Talousarvion laadinnan edetessä myös valtionosuus- ja verotuloarviot mahdollisesti vielä muuttuvat.

Lopullisen talousarvion määrärahat ovat valtuustoon nähden sitovia toimielin- eli lautakuntatasolla. Muut sitovuustasot määritellään organisaatorakenteen mukaisesti talousarviokirjan kohdassa ratkaisuvalla.

4.2 Verotulot ja valtionosuudet

Kuntaliiton huhtikuussa antaman verotuloennusteen mukaan kaupungin verotulot tulevat vuonna 2024 olemaan n. 13,8 milj. euroa. Veroennuste on laadittu nykyisillä veroprosenteilla. Kiinteistöverotuloissa on huomioitu varovaisesti arvioiden Mutkalammin ja Kaukasennevan tuulivoimapuistojen kiinteistöverotuotto

Kuntaliitto on huhtikuussa 2023 julkaissut uusimman laskelman kuntien valtionosuuksista vuodelle 2024. Kaupungin saamat valtionosuudet tulevat olemaan n. 4,7 milj. euroa ja laskevat lähes 300 000 euroa vuoden 2023 tasosta. Lopulliset valtionosuustiedot saadaan vasta joulukuussa sen jälkeen, kun talousarvio on jo hyväksytty kaupunginvaltuustossa.

4.3 Investoinnit

Investoinnit toteutetaan siten, että ne tukevat strategiassa määriteltyjä strategisia hankkeita. Vuosien 2023-2025 taloussuunnitelman investointitaso on yhteensä 18,8 milj. euroa. Mittavilla määrärahoilla varaudutaan muun muassa uuden koulun ja koulukeskusalueen tiestön rakentamiseen, Roikola-Rekilä -tien perusrantamiseen ja keskustan kehittämissuunnitelman mukaisten toimenpiteiden toteuttamiseen. Investointien toteutuessa kaupungin lainakanta kasvaa merkittävästi ja tulee ylittämään ainakin kuntien keskimääräisen tason. Talousarvion laadinnan yhteydessä laaditaan viitteellinen investointiohjelma vuoteen 2030 saakka.

Kaikki 10 000 euroa ylittävät hankinnat kuuluvat investointimenoihin. Tämä koskee myös irtaimistohankintoja. Mikäli yksittäisen irtaimistohankinnan arvo alittaa 10 000 euroa, määräraha varataan toimintamenoihin. Irtaimistohankintoja ei voi yhdistää muuta kuin siinä tapauksessa, että kysymyksessä on hankinnat samaan tilaan, esim. atk-luokan kalustaminen. Investoinnit esitetään hankkeittain eli investointikohteittain. Hankkeet ja hankeryhmät ryhmitellään talousarviossa tarvittavilta osin toimielimittäin. Investointimäärärahojen sitovuus määritellään talousarviossa. Yksittäisen hankkeen osalta huomioidaan hankkeen toteutumisen vaikutukset käyttötalouteen.

5. TAVOITTEIDEN ASETTAMINEN, TOIMIALOJEN TEHTÄVÄT JA RISKIENHALLINTA

Kuntalaki edellyttää kunnan toiminnalta tavoitteellisuutta ja suunnitelmallisuutta. Valtuuston ja muiden toimielinten on talousarviossa ja -suunnitelmassa hyväksyttävä toimintaa ja taloutta koskevat tavoitteet siten, että kuntastrategiaa toteutetaan ja edellytykset kunnan tehtävien hoitamiseen turvataan. Kannus Juuret elämälle kuntastrategia 2022-2026 hyväksyttiin kaupunginvaltuustossa 12.10.2022.

Talousarviokirjaan sisällytettävät tavoitteet asetetaan niin, että ne ovat konkreettisia ja sopusoinnussa keskenään. Niiden on oltava mitattavissa ja laadun arvioitavissa ja niiden toteutukselle on asetettava aikataulu. Tavoitteet asetetaan niin, että ne kattavat tehtäväalueen perustehtävät ja ovat toteutettavissa niihin osoitetuilla voimavaroilla. Tavoitteiden saavuttamiseksi määritellään toteutettavat toimenpiteet, joiden tuloksellisuutta seurataan ja arvioidaan. Asetettavien tavoitteiden tulee olla selkeitä, jotta niitä voidaan mitata mahdollisimman yksiselitteisillä ja konkreettisilla mittareilla ja menetelmillä. Mittarit voivat olla määrällisiä tai laadullisia.

Toimielimille asetetaan valtuuston päätettävät strategiset tavoitteet ja tulosalueille asetetaan toimielimien päätettävät operatiiviset tavoitteet sekä esitellään toimenpiteet, joilla asetettuihin tavoitteisiin on tarkoitus päästä. Tavoitteet asetetaan myös kaupungin konserniin kuuluville yhtiöille. Kaikkien talousarviossa asetettujen tavoitteiden toteutuminen raportoidaan puolivuotiskatsauksessa ja tilinpäätöksessä.

Hallintosäännön 24 §:n mukaiset lautakunnan, eli toimielimen ja sen alaisen toimialan tulosalueiden ja toimintayksiköiden keskeiset tehtäväkokonaisuudet sekä niissä tapahtuvat muutokset kuvataan talousarviossa. Tilivelvolliset yksilöidään tulosalue- ja virkakohtaisesti talousarviossa.

Riskien arviointi ja raportointi kytkeytyy kiinteästi vuosittaiseen toiminnan ja talouden suunnittelu- ja raportointiprosessiin. Toimialat, tulosalueet ja toimintayksiköt laativat toimialaansa koskevan riskienhallintasuunnitelman, jossa määritellään merkittävämät riskit ja käytettävät riskienhallintatoimenpiteet, riskin hallinnanvastuuhenkilöt sekä mahdolliset aikataulut toimenpiteille. Riskienhallintasuunnitelma päivitetään vuosittain talousarvion laatimisen yhteydessä.

Talousarvion tavoitteet, muut teksiosat ja tunnusluut laaditaan koontityökalun taulukopohjiin, jotka löytyvät tiedostosta I:\TALOUSARVIOT\Talousarvio 2024.

6. VALMISTELU

Talousarvion valmistelusta vastaavat toimielimet, johtoryhmä ja kaupunginhallitus ja sen käytännön toteutus tehdään talousosastolla ja toimialoilla taloussuunnitteluohjelmaa käyttäen annetun aikataulun puitteissa. Talous- ja hallintojohtaja antaa yksityiskohtaisempia ohjeita laadinnan käytännön toteuttamisesta. Talousarvion pohjaksi laadittavan talousarvioraamin laskee talous- ja hallintojohtaja yhteistyössä toimialojen kanssa. Poikkeamat lasketusta raamista on pystyttävä perustelemaan. Talousarvion tasapainotus käsitellään johtoryhmässä ja kaupunginhallituksessa. Talousarvio ja -suunnitelma käsitellään myös tarpeen mukaan järjestettävissä kaupunginhallituksen ja -valtuuston talousarvioseminaareissa ja iltakouluissa.